

1944, 2. září. Banská Bystrica. — Prohlášení Komunistické strany Slovenska,¹ vytyčující základní národní a demokratické cíle povstání.

Robotníkom, roľníkom, pracujúcej inteligencii.

Súdruhovia! Súdružky!

Po päť rokov bol pracujúci ľud Slovenska zbavený všetkých politických práv, terorizovaný gardistickou a nemeckou nacistickou bandou, všetky robotnícke organizácie boli rozpustené

území Slovenska, nebo pokus Němců o vojenskou okupaci slovenského území. Slovenská národní rada se snažila dohodnout se o těchto plánech s Vrchním velením Rudé armády a za tím účelem vyslala do SSSR svého politického i vojenského zástupce.

Vedení KSČ postup našich soudruhů ve Slovenské národní radě i plány ozbrojeného vystoupení slovenského národa schválilo.

Okolnosti se vyvinuly tak, že v posledních srpnových dnech německá vojska vstoupila na území Slovenska, aby je okupovala. Podle vypracovaného plánu se tato událost stala signálem k boji. Od prvních dnů má tento boj všennárodní charakter: boje se účastňují veliká část slovenské armády, která jest doplňována prováděnou mobilisací, partyzánské oddíly i široké masy slovenského obyvatelstva. Rozhodujícím činitelem při velikém rozmachu bojového odhodlání Slováků jest blízkost Rudé armády a naděje, že s její strany bude bojujícímu slovenskému národu poskytnuta pomoc. Ve všech místech, zachvácených odbojným hnutím, odehrávají se živelné manifestace slovenského lidu, který nadšeně projevuje bratrské city ruskému národu, posílá pozdravy Rudé armádě a maršálu Stalinovi.

V čele tohoto celonárodního ozbrojeného boje stojí Slovenská národní rada jako politický vedoucí orgán. Slovenská národní rada sídlí ve městě Banská Bystrica, ve střední části Slovenska, které má sloužit základnou boje. Má zde k dispozici vyslačku, pomocí níž proklamuje svoje projevy. Pod vedením Slovenské národní rady se ustavují v místech osvobozeného území Národní výbory, které jsou orgány moci a veřejné správy. V této chvíli Slovenská Národní rada ovládá střední Slovensko a část východního a jižního Slovenska. Na okrajích tohoto území se vedou boje proti okupačním vojskům, která se snaží ovládnouti důležité železniční tratě, jež jsou v rukou slovenské národní moci. Na straně Němců zůstala klika bratislavských zrádců, které v lidu nemá žádné opory.

Československá vláda v Londýně se postavila zvláštními prohlášeními za boj slovenského národa a prohlásila slovenské ozbrojené síly, bojující dnes proti Němcům, za součást československé branné moci. Ale rozhodující charakter tohoto boje je národně slovenský, je svými okolnostmi podoben boji v Jugoslávii a je veden s cílem vybojovat slovenskou svobodu a nové Československo, v němž by slovenský národ měl vedle Čechů rovnoprávné postavení.

Podávají Vám tyto informace, považují za nutno zdůrazniti naléhavost rychle řešit otázky pomoci se strany SSSR. Slovenský lid bojuje chrabře a jest odhodlán s pomocí mobilisovaných sil se houževnatě držet na své obranné základně, ale Němci — chápajíce strategický význam Slovenska, zejména vzhledem k jeho dopravním spojům — nasazují značné síly proti bojujícím slovenským vlastencům. Používají tanků a letadel, proti kterým bojující slovenské vojenské a partyzánské části nemají dostatek obranných prostředků.

Slovenský národ, vstoupivší v ozbrojený boj, jest pevně přesvědčen, že se mu dostane pomoci. Pomoc Rudé armády, poskytnutá v jakékoli formě, bude působiti jako ohromná morální posila v tomto boji, který jest v tomto okamžiku nejdůležitějším ohniskem boje za osvobození celého Československa.

Za Ústřední výbor Komunistické strany
Československa

[AUV KSČ Praha.]

Gottwald.“

¹ Komunistická strana Slovenska byla v prvních dnech povstání jedinou organizovanou politickou silou svobodného Slovenska a po celou dobu existence souvislého povstaleckého území byla iniciátorem politického života, všech zásadních akcí a rozhodnutí Slovenskou národní radou počínaje a národními výbory konče. Komunistická strana vystupovala z ilegality postupně tak, jak propukalo a územně se rozšiřovalo povstání. Komunisté se stali iniciátory zakládání národních výborů, většina členů strany nastoupila hned v prvních dnech do zbraně.

Do KSS se od počátku hlásilo obrovské množství nových členů, chyběly však kádry, fašistickou perzekucí značně prořídle. Bylo nutno vyjasnit ve straně mnohé základní otázky stranické politiky, rychle zahlazovat stopy, jež zanechalo šest let ilegality na ideologické vyspělosti členů.

V prvních dnech povstání byl přítomen v centru povstání z členů vedení KSS pouze G. Husák. Po něm převzal vedení stranické práce po návratu z Moskvy 5. září K. Šmidke. Ještě před Šmidkeho příchodem byl zřízen v B. Bystrici ústřední sekretariát a na poradách stranických pracovníků byly dohodnuty hlavní úkoly strany: získávat lid pro všestrannou podporu povstání, organizovat povstání vojensky i politicky, podporovat činnost národních výborů. 2. září vydala KSS prohlášení, které bylo masově rozšířeno zejména u příležitosti

a vohnané do ilegality, tisíce našich najlepších ľudí zatvárali, týrali, ba vraždili. Naša strana pracovala a bojovala zväčša samotná za najťažších podmienok proti tomuto fašistickému režimu a teroru. Komunistická strana nikdy nezradila svoj program, nikdy sa nekompromitovala slabošským postojom a vychádza z boja s čistým štítom.

Čakali sme na prvú vhodnú príležitosť, aby sme so zbraňou v ruke svrhli hnusný fašistický režim a po boku Červenej armády a spojencov zapojili aj náš národ do otvoreného a víťazného boja proti nacistickej bestii. Tomuto revolučnému nástupu predchádzal rozhodný a statočný boj hrdinských slovenských a sovietskych partizánskych oddielov, ktoré oduševnily pracujúci ľud a ukázaly cesty k celonárodnému povstaniu. Slovenskí vojaci všade pomáhali partizánskym oddielom. A dnes ako celok stoja otvorene so zbraňou v ruke proti spoločnému nepriateľovi.

Dnes sú v boji sjednotené všetky socialistické sily Slovenska, občianske i vojenské. Partizáni, vojaci a celý náš ľud rozhodli sa svrhnuť fašistické jarmo a zbaviť sa všetkých zotročovateľov a vykorisťovateľov.

Prvým naším cieľom je v spoločnom boji vojensky poraziť hitlerovské Nemecko a vykynožiť všetky fašistické prvky, aby pracujúci ľud slobodne a volne si mohol určiť formy a spôsoby svojho života.

Najreakčnejší imperializmus našiel poslednú možnosť zachrániť sa vo forme fašizmu. Najkrvavejším spôsobom snažil sa zničiť socialistické a komunistické hnutia v Európe, zotročiť malé národy a pozbaviť robotníctvo navždy možnosti zápasu o jeho vlastné ideály. Preto len porážkou poslednej fašistickej bašty v Európe, Nemecka, dostane sa pracujúci ľud na cestu politickej a sociálnej slobody.

Hitler potlačoval všetky národy. Slovenský národ sa sjednotil a spolu s ostatnými potlačenými slovanskými a inými národmi povstal, aby si zaistil slobodný národný život a rozvinul všetky sily k zápasu o spravodlivejší spoločenský poriadok.

Hitler od počiatku pripravoval boj proti jedinému socialistickému štátu, proti SSSR. Sústredil obrovské sily, aby zákerným úderom zničil štát robotníkov a roľníkov. Hrdinská Červená armáda pod geniálnym vedením súdruha Stalina, rozbila všetky hitlerovské útoky, rozdrvila jeho armády a ženie už po dva roky nacistické hordy na všetkých frontoch a za krátky čas dorazí fašistickú bestiu v jej vlastnom brlohu.

Národne-revolučné povstanie a politický prevrat, ktoré sa uskutočnili v týchto dňoch na Slovensku, dávajú všetky možnosti aj slovenskému ľudu, aby sa skoro a definitívne zbavil každého utláčania, aby vedenie vecí na Slovensku mal len slovenský ľud.

Tisovsko-tukovsko-machovská nacistická vláda bola prehlásená za nezákonnú. Slovenský snem bol rozpustený. Rozpustené a zakázané boli Hlinkova slovenská ľudová strana, Hlinkova garda, Hlinkova mládež, Karmasinovská nemecká nacistická strana, FS a všetky ostatné teroristické organizácie. Fozpustená bola ÚŠB, ktorá podľa vzoru Gestapa zaviedla na Slovensku drastické spôsoby. Dôsledne sa odstránia všetky zbytky ľudáckeho, nacistického režimu.

---

veřejných shromáždění, které strana svolala v neděli 3. září 1944 ve všech významných místech. Těchto shromáždění, velmi vydařených, bojovných a nadšených, se uskutečnilo na čtyřicet. Prohlášení vysílal 3. září rovněž banskobystrický svobodný vysílač.

Urychleně byly vykonány přípravy pro vydávání deníku strany. Povstalecká „Pravda“, ústřední orgán KSS, začala vycházet 9. září 1944. Její náklad navzdory zmenšujícímu se povstaleckému území stále vzrůstal až dostoupil maxima 16 000 výtisků, které nebylo možno z technických příčin překročit (naproti tomu Čas, orgán Demokratické strany, vycházel ve 4000 exemplářů). Mimo Pravdu měla KSS tyto časopisy: přechodně Národní noviny (do 8. 9. 1944, tj. do čísla 109; od č. 110, tj. od 15. 9. 1944, kdy začaly vycházet ve Zvolenu, inklinovaly ideově k občansko-demokratickému bloku a od č. 120 se staly oficiálně orgánem „Demokratické strany na Slovensku“), týdeníky v Prievidze a Kremnici, týdeník Nové slovo (vyšlo 5 čísel) a deník Hlas národa ve Zvoleni, oficiálně vydávaný zvolenským národním výborem.

Uváznení bojovníci proti fašizmu, verní záujmom slovenského ľudu boli prepustení. Zaisťujú sa všetci tí, ktorí spolupracovali s Nemcami proti slovenskému ľudu. Zrušené byly proti-židovské zákony.

V našom boji postupovali sme spoločne s väčšinou sociálnedemokratických súdruhov, ktorí, ako my, viedli protifašistický boj. Tento spoločný boj vzájomným želaním vyústi v jednotu socialistického robotníckeho a roľníckeho hnutia na Slovensku a v jednotnú stranu pracujúceho ľudu.

Bratský český pracujúci ľud a inteligencia vedú národný boj za ešte ťažších podmienok a strašného útlaku. Pozdravujeme bojovníkov v Česku a vyslovujeme úprimne želanie, aby slovenský národ a český národ v shode v novom spoločnom štáte vytvorily podmienky pre lepšiu a šťastnejšiu budúcnosť.

Súdruhovia! Súdružky!

Víťazstvo je na dohľad!

Spolu s Červenou armádou a spojeneckými armádami Anglicka, Ameriky, Číny, Titovými partizánmi, revolučným Francúzskom, novým Poľskom dobyjeme konečné víťazstvo.

Vstupujte do partizánskych oddielov a tvorte nové! Prihlasujte sa do našej slovenskej armády!

Podporujte vojakov a partizánov! Všetky sily sústreďte na posledný rozhodný úder!

Komunisti boli a budú predvojom národne-oslobodzovacieho boja!

Ostanú verní socialistickému programu!

Smrť fašizmu — slobodu národom!

Sláva víťaznej Červenej armáde!

Nech žije súdruh Stalin!

Sláva bojujúcim spojeneckým armádam! Sláva partizánom!

Sláva bojujúcej slovenskej armáde!

Komunistická strana Slovenska

LAMS Martin. Sbíрка letáků. Tisk. — Též Za svobodu českého a slovenského národa, Praha 1956, str. 348—350.

[52]

1944, 4. září. Londýn. — Benešův program závěrečných příprav pro přechodné období po osvobození Československé republiky.

Co je třeba zde a doma ještě učinit před a po pádu Německa k provedení domácího osvobození.

I. Hlavní dekrety:

1. Dekret presidenta republiky o vyhlášení suverenity nad předmnichovským územím a o platnosti konstituce z r. 1920 až do provedení revise voleným Národním shromážděním.

2. Dekret o zrušení zákonů a nařízení z doby po září 1938 (Je hotovo a podepsáno).

3. Dekret o retribuci (Hotovo. Dlužno předložit).

4. Dekret o národních výborech (Připravuje se. Je třeba nejdéle do 15. září předložit k podpisu).

5. Dekret o státním občanství (Připravuje se, dlužno skončit jednání a předložit k podpisu).